

Культура мовлення як невід'ємний аспект курсу риторики для аспірантів

Куньч Зоряна

Кафедра української мови
НУ "Львівська політехніка"
Львів, Україна
zorjana.kunch@gmail.com

Вознюк Геннадій

Кафедра української мови
НУ "Львівська політехніка"
Львів, Україна
hl.voz@ukr.net

The article raises an relevant problem of Ukrainian culture. It outlines the main features and ways to improve personal culture of speech. Specifically, the language training of graduating students in the rhetoric classes is aimed to form a stable language-cultural mark to improve verbal communication skills and thus to increase the level of education, communication and professionalism of future specialist.

Ключові слова: українська мова, культура мовлення, мовні норми, риторика, мовленнєві навички, мовна комунікація, гуманітаризація, професіоналізм.

ВСТУП

Культура мови має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективно здійснення мовних функцій, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства загалом. Через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення [3, с. 208–209]. Завдання цієї статті – на підставі виокремлення основних ознак культури мови виявити шляхи вдосконалення мовленнєвих навичок під час занять з риторики для аспірантів.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Брак безпосереднього усного спілкування, підсилений зниженням рівня начитаності молоді, а також різке зменшення в навчальному процесі ситуацій, які розвивають навички усної комунікації – все це призводить до того, що сучасний середньостатистичний аспірант показує досить низький рівень мовленнєвої компетенції. Підвищення власної мовної вправності – це один

із професійних обов'язків майбутнього науковця [2, с. 204].

Риторика – прикладна дисципліна, покликана дати вміння й навички ефективної комунікації, які треба виробляти послідовно на практичних заняттях у процесі живого спілкування. Отож для кожного практичного заняття можна передбачити проблемну тему для загального обговорення та низку тренінгових вправ [5, с. 144].

Зокрема, курс риторики дає змогу звернути увагу на закріплення таких навичок:

1. Виголошення наукових і публіцистичних промов з метою виробити вміння говорити неквапливо, не ковтаючи слів, з логічними та виражальними паузами. Також це сприяє збагаченню лексичного запасу, дає змогу засвоїти усталені мовні конструкції.

2. Дотримання мовної норми на орфоепічному й акцентуаційному рівнях завдяки читанню вголос (особливо прозових текстів), використовуючи при цьому сучасні технічні засоби.

3. Уникнення під час мовлення слів-паразитів (наприклад, *значить, типу, ну, е-е-е, знаєш, як це тощо*), які не тільки нічого не виражають, а й можуть своєю беззмістовністю спотворити суть висловлювання [1, с. 52].

Практичні заняття з риторики покликані виробити стійкі навички мовленнєвого самоконтролю й самоаналізу, адже будь-яка чудова думка втрачає свою цінність, якщо вона погано висловлена [2, с. 204]. Докладне аналізування й оцінювання чужого й власного мовлення розвиває у майбутніх фахівців цілий комплекс риторичних умінь і навичок. Насамперед, привчає до взаємодії з партнером у спілкуванні, вчить розуміти його думки й

почуття, доцільність тої чи тої мовленнєвої поведінки. По-друге, такий аналіз сприяє виробленню точності мовлення (усунення фактичних помилок), виразності мовлення (через застосування розмаїтих риторичних засобів), яскравості, влучності мовлення (за допомогою риторичних фігур і тропів). По-третє, ця робота розвиває в аспірантів уміння використовувати адекватні прийоми підготовки до промови і доречні засоби спілкування, які дають змогу ораторові успішно вирішувати поставлене науково-практичне завдання. По-четверте, розвивається, безумовно, й уміння дотримуватися певного ораторського жанру, орієнтуючись на адресата і на вирішення конкретного мовленнєвого завдання [5, с. 148].

Плекання навичок спілкування державною мовою майбутніх науковців сприятиме підвищенню статусу української мови. Адже в нинішній суспільно-політичній ситуації наукове середовище відчуває несприятливі умови для повноцінного розвитку наукового стилю української літературної мови. Факт перевіряння держслужбовців на знання англійської і неврахування їхнього рівня володіння державною мовою засвідчує упослідженість української мови, а заяви про пріоритетність державної української мови залишаються голослівними [4, с. 132]. Утвердження державної української мови в усіх сферах життя українців, насамперед в державних установах та організаціях, на сторінках засобів масової інформації, в теле- і радіопросторі, має стати об'єднавчим чинником, який не дозволить здійснювати окупацію України [6, с. 187].

Застосування методів практичної підготовки і тренінгів дає змогу виробляти в аспірантів уміння досягати інформаційної свіжості виступу, логічності розвитку теми; добирати аргументацію та наочність, використовувати засоби активізації уваги слухачів, дотримуватись основних критеріїв культури мови та правил поведінки перед аудиторією.

ВИСНОВОК

Сучасна гуманітарна підготовка на третьому освітньо-науковому рівні має передбачати засвоєння навичок культури мовлення під час практичних занять, які ставлять за мету навчити аспіранта секретів мовної комунікації, зокрема

дати йому навички підготовки усного публічного виступу, формулювання тез наукової публікації, проведення зустрічі з діловими партнерами тощо. Важливе значення для вдосконалення культури мовлення має систематичне й цілеспрямоване практикування в мовленні – тематичне спілкування державною мовою під час практичних занять з риторики, оскільки вміння і навички виробляються лише в процесі мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Г.Вознюк, З.Куньч, “Удосконалення навичок культури мовлення на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) та риторики”, Український смисл. Наук. збірник за редакцією д. філол. н., проф. І. С. Попової, Дніпропетровськ, 2016, с. 47–56.
- [2] Г.Вознюк, З.Куньч, “Культуромовна підготовка як чинник професійно-комунікативної компетентності суспільства”, «Інформація, комунікація, суспільство 2016», Львів, Вид-во Львівської політехніки, 2016, с. 204–205.
- [3] В.Іванишин, Я.Радевич-Винницький, “Мова і нація”, Дрогобич, 1994, 218 с.
- [4] З.Куньч, М.Куньч, “Державна мова в Україні: суспільно-політичний контекст”, Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2016 р., Львів, Вид-во Львівської політехніки, 2016, с. 128–134.
- [5] З.Куньч, “Використання елементів тренінгу під час практичних занять з риторики”, Мова і культура, Київ, Видавничий дім Д. Бураго, 2014, Вип. 17, Т. V (173), с. 143–148.
- [6] З.Куньч, “Українське мовне питання в сучасних суспільно-політичних умовах”, Ukraina. Konflikt, transformacja, integracja, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Olsztyn-Lwów 2016, Wydawnictwo «Sroka», с. 177–189.